

MOLDER LANT - O LEGENDĂ INEDITĂ PE MONEDELE EMISE DE ȘTEFAN I - 1394-1399

de Lucia Bieltz

În 1971 în patrimoniul Muzeului Național de Istorie au intrat 5.744 monede¹ emise de domnitorii Moldovei Petru I (1375-1391) și Ștefan I (1394-1399). Tezaurul a fost descoperit întâmplător în anul 1957 de către Tucă Aurel în localitatea Corlăteni, din județul Botoșani. Prin anii 80 am cercetat și fișat o parte din aceste piese. Dat fiind faptul că monedele prezentau un grad ridicat de dificultate - atât la descifrarea elementelor din câmp, dar mai ales a legendei - mi-am propus ca metodă de lucru pentru etapa inițială o departajare a pieselor pe emitenți. În consecință, am cercetat și fișat într-o primă etapă numai monede emise de Petru I, fiind superioare, cel puțin ca titlu și în consecință mai bihe păstrate. Astfel, după ce am considerat să sunt suficient de familiarizată cu acestea, (studiasem și fișasem deja peste 300 monede) am trecut la cercetarea și fișarea pieselor emise de Ștefan I. Așa după cum arătam, aceste monede au un titlu mai slab și o execuție diferită de cele ale domnitorului precedent, așa îneât gradul de dificultate în privința cercetării era ridicat. În consecință, pot mărturisi că nu am depistat nici o piesă emisă de Ștefan I care să păstreze intacte toate elementele din câmp și legendă, avers și revers. Faptul căre m-a ajutat însă la o descriere corectă a acestor a fost acela oă am dtspus de un număr mare de piese și ceea ce nu releva una, scotea în evidență cealaltă.

Astfel, aversul acestor monede se prezintă în felul următor:

În câmp - capul de boar cu steluță între coarne, în dreapta o rozetă, iar în stânga semiluna. Legenda este circulară și începe din partea superioară cu o rozetă (arareori o cruce), urmată de inscripția **STEPANWOIWOD**. Dacă numele domnitorului (sigur atunci poate fi descifrat) apare în marea majoritate a cazurilor în forma **STEPAN**, titulatura așare foarte adesea în forma **VOIODA, WOIODA, WOIODAI**. Sigur că numai întocmirea unui catalog, după studierea întregului tezaur, ar putea să releve clar raportul între formula **WOIWOD** și celelalte. Accidental legenda aversului apare și pe revers sau invers, legenda reversului pe avers.

Reversul monedelor în discuție se prezintă astfel:

În câmp scut bicartelat, în stânga are trei fascii, iar în dreapta două flori de crin. Legenda este circulară și începe din partea superioară (deasupra scutului) cu o rozetă urmată de cuvântul **MOLDER**, după care, la baza scutului apare o a doua rozetă urmată de cuvântul **LANT**, iar pe unele monede **LANTI**. Mărturisesc că la început, primul fapt care m-a contrariat în privința legendei a fost rozeta, care apare în partea inferioară - respectiv la baza scutului. Apoi am avut bănuiala că separă doi termeni pe care monetarul i-a dorit să fie clari și distincți. Am continuat să transcriu legendele, de fapt literele sau grupuri de litere, până când am întâlnit monede pe care cel puțin unul din cele două cuvinte era clar. Atunci presupunerea că sunt doi termeni a devenit certitudine, cu atât mai mult cu cât termenii aveau o semnificație reală - era **TARA MOLDOVEI** scrisă în limba germană.

Aș dori să mai adaug câteva detalii vis-a-vis de această legendă, mai precis față de forma literelor, care prezintă particularități distincte. Astfel toate literele au forme foarte pline, aș spune chiar îngroșate, apărând sub o formă ușor compactă. Litera "M" este scrisă ca o literă minusculă gotică însă brațele exterioare, arcuite puternic. Litera "O" are o formă ușor hexagonală, iar litera "T" are o formă cu totul specială așa încât, până te familiarizezi cu ea îți sugerează mai mult un "O" sau un "G" - ea apărând sub forma unui oval incomplet.

Deși cu forme particulare, literele din legendă, atunci când sunt lizibile, nu ridică îndoieli asupra semnificației lor. Singura literă pe care am considerat-o mai curioasă a fost litera "T" de la LANT, însă nu am îndoieli nici asupra ei pentru că T-ul de pe avers din cuvântul STEPAN are exact aceeași formă. Totodată, aș vrea să menționez că nu am nici o îndoială asupra faptului că forma literelor, cel puțin a unora dintre ele, este inspirată din alfabetul gotic. Accidental legenda "MOLDER LANT" de pe revers este înlocuită cu cea de pe avers sau apare de două ori numele de MOLDER sau legenda începe cu o cruce dar, așa cum arătam mai sus, nu m-am oprit asupra cazurilor ce formează excepțiile.

¹ Tezaurul a fost transferat de la Muzeul județean Botoșani și se află înscris în documentele Muzeului Național la nr. de inv. 89814-95557. El nu este în întregime prelucrat, iar piesele studiate și fișate de mine poartă pe plic sigla L și un număr de ordine.

Sigur că după expunerea de mai sus, bazată în exclusivitate pe studiul monedelor, este necesar a comenta semnificația ca atare a legendei. Faptul că monetarul respectiv a folosit pentru legenda reversului numele țării este desigur o noutate, dar numai în numismatică. În documente expresia de Țara Moldovei o găsim încă din 1360² și apoi în titulatura domnitorilor Moldovei Petru I (doc. 1384, mai, 1)³ și Roman I (doc. 1392, martie, 30; 1393 noiembrie, 18)⁴ fie în forma latină, fie în slavonă, conform felului în care a fost redactat actul. Întrebarea cea mai serioasă la care mărturisesc că nu am găsit un răspuns satisfăcător este aceasta: De ce pe acest tip de monede s-a scris numele țării în limba germană?

Se cunoaște, în genere, că în Moldova secolului al XIV-lea exista un puternic element german așezat în special în orașele din nord și din vest⁵ și o bună parte dintre germani se ocupau cu meșteșugurile⁶. Personal consider că meșterul care a bătut aceste monede era de origine germană, însă acest fapt nu este un argument, deoarece "heregarul" sau "bănarul" era un executant al unei comenzi domnești și nu era liber să stabilească elementele heraldice sau legenda monedei. În consecință, întrebarea rămâne deschisă. Ce l-a determinat pe domnitor să accepte această legendă pe reversul monedelor în discuție, având în vedere și faptul că Moldova avea deja un sistem monetar bine constituit încă din timpul lui Petru I.

Dacă privim situația economică și politică a țării în perioada lui Ștefan I, remarcăm sigur unele aspecte noi față de perioada lui Petru I. Astfel, domnitorul Roman I în documentul emis în 1393 noiembrie 18 se intitula: "Marele domn, singur stăpânitor, Io Roman voevod al Țării Moldovei de la munte până la malul mării"⁷ "ceea ce arată faptul că procesul de încheiere a statului feudal moldovenesc se încheiase, atingând țărnul mării prin includerea Cetății Albe..."⁸.

Sigur acest fapt ne poate sugera, între altele și o impulsivitate a comerțului, în special de tranzit în Moldova. E firesc, așadar, ca Ștefan I să fi simțit nevoia unor noi emisiuni monetare⁹, dar o nouă emisiune monetară nu implică neapărat o nouă legendă pe reversul monedei.

Nici luptele armate purtate pe teritoriul Moldovei, împotriva lui Sigismund de Luxemburg al Ungariei¹⁰ sau cele purtate în afara țării, împotriva cavalerilor teutoni sau a tătarilor¹¹, nu-mi creionează argumente pentru justificarea acestui tip de legendă.

Singura sugestie pe care ne-am permite-o, în cazul de față, și aceasta sub o formă foarte ipotetică, este aceea conform căreia, domnitorul a dorit ca această monedă să poată pătrunde mai ușor și în zone locuite de o populație germană, aflată desigur în afara granițelor țării. Pentru circulația pieselor în Moldova nu văd impedimente, deoarece consider că sub influența elementului german, termenul de "Țara Moldovei" a putut circula în varianta germană așa cum în documentele de cancelarie scrise în latină sau slavonă, "Țara Moldovei" apare în varianta latinei medievale sau a slavonei¹².

În final consider că cele câteva comentarii privind motivele care l-au determinat pe domnitorul Ștefan I (1394-1399) să adopte pe emisiunile sale monetare legenda "Țara Moldovei" în limba germană le-am făcut pentru a arăta că după ce am avut certitudinea unui nou tip de legendă, m-am întrebat de nenimărate ori - cum cra și firesc - de ce "Țara Moldovei" în versiunea ei germană "Molder Lant".

² I. Mihaly, *Diplome maramureșene din sec. XIV și XV*, Sighet, 1900, p. 37.

³ DIR., sec. XIV-XV, A-Moldova, vol. I, București, 1954, p. 1.

⁴ *Ibidem*, pp. 2-3.

⁵ C. C. Giurescu, *Tărguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, 1967, p. 81-82.

⁶ *Ibidem*, p. 105.

⁷ DIR - vol. cit., p. 3; titulatura este aproape identică și în documentul emis anterior (1392, martie, 30).

⁸ Șt. S. Gorovei, *Musafinii*, București, 1976, pp. 35-36.

⁹ *Ibidem*, p. 36-37.

¹⁰ R. Manolescu, *Campania lui Sigismund de Luxemburg în Moldova (1395)*, în *Analele Univ. București, seria științe sociale - istorie XV*, 1966, pp. 59-73.

¹¹ Șt. S. Gorovei, *op. cit.* pp. 36-37.

¹² Sigur nu e singura ipoteză care mi-a venit în minte. Am gândit și asupra variantei - apartenenței acestor emisiuni monetare unui domnitor anterior, sigur tot Ștefan. Dar consider că scopul articolului nu este nicidecum un șir de ipoteze, ci, pur și simplu, semnalarea acestui nou tip de legendă.

Abstract

The paper presents the reverse legend some of the coins of a hoard discovered by chance in 1957 at Corlăteni, district of Botoșani. The hoard belongs now to the National History Museum of Romania. It has 5, 744 coins and still has to be studied. The hoard dates from the end of the 14th century. The coins were issued by two Moldavian princes, Peter I (1375-1391) and Stephen I (1394-1399).

The coins of Stephen I, studied by the author have a new legend, totally different of those found on other Romanian medieval coins.

The description is the following:

Obverse: Auroch head with a small star between horns, rosette in right field and crescent to left. Circular legend starting on the upper side, with a rosette (very seldom with a cross): STEPANWOI WOD. Prince's title sometimes written as: VOIDA, WOIODA or WOIODAI.

Reverse: Shield vertically divided in two parts, three fasces to the left and two lilies to the right. Circular legend starting on the upper side (above the shield), with rosette and word MOLDER. Second rosette followed by legend LANT (or LANII on some coins), at the base of the shield.

One may notice though that on the reverse of the coins of Stephen I the name of Moldavia appears in German - MOLDER-LANT.

The paper points out that the letters of the legend were inspired from the Gothic alphabet, mentioning that the person that dealt with the striking of those coins was of German origin. This does not justify the writing of the country's name though. The only hypothesis admitted by the author regarding the legend is that the prince of Moldavia probably wanted these coins to penetrate easier in areas inhabited by German people out of the Moldavian borders. The author considered that the coins circulated easily in Moldavia too, because of the great number of Germans that lived in the country by that time. So the name of the country was mentioned in German too.

The importance of this paper consists in the presentation of a new legend on the reverse of the coins issued by Stephen I. The legend is not only unknown but has some mystery in it so far.

1

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

12

13

MOLDER LANT, o legendă inedită pe monedele emise de Ștefan I, 1394–1399.